

Türkiye’de Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğrencilere Kazandırılması İstenen Olumlu Özellikler Üzerindeki Etkisi*

Öznur TULUNAY ATEŞ**

Öz

Bu çalışmada, “Değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilere kazandırılması istenen olumlu özellikler üzerinde bir etkisi var mıdır, varsa ne yöndedir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırmada ilk olarak, değerler eğitimi konusunda hazırlanmış, 55 yüksek lisans ve doktora tezine ulaşılmıştır. İlkokul, ortaokul ve liselerde değerler eğitimi almanın öğrenciler üzerinde etkisinin incelendiği, etki büyüklüğü hesaplanabilecek veriye sahip 7 tezdeki 21 deneysel çalışma meta analize dâhil edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda Türkiye’de değerler eğitimi uygulamalarından başarılı sonuçlar alındığı, değerler eğitiminin öğrencilere kazandırılmak istenen olumlu özellikler üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu, bu etkinin lise ve ortaokulda mükemmel, ilkokulda orta düzeyde olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, Meta analiz, Olumlu özellikler.

* Bu Makale 07-09 Mayıs 2015 tarihleri arasında Gaziantep’de düzenlenen 10. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Eğitim Bilimleri Bölümü. Eğitim Fakültesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.

E-mail: otates@mehmetakif.edu.tr

Giriş

Değer “*genel olarak bir nesneye varlığa ya da faaliyete ruhsal, ahlaksal, toplumsal açıdan ya da estetik yönden tanınan önem veya üstünlük derecesi*” şeklinde tanımlanabilir (Öncül, 2000, s. 281). İnsanın duygu, düşünce ve davranışlarıyla yakından ilgili olan değerler sosyal bilimcilere göre, insan davranışlarını açıklamada temel öneme sahiptir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Bireyin sahip olduğu değerler, iyiyi ve doğruyu ayırt edebilmesini ve buna göre davranmasını sağlayan unsurlardır. Bu nedenle, değerlerin insanın yaşama bakış açısının ve davranışlarının temelini oluşturan bir kavram olduğu söylenebilir (Şişman, 2002).

Değerler konusunda yapılan farklı sınıflamalar bulunmaktadır. Örneğin, Güngör (1998, s. 31) değerleri “Ahlaki, Estetik, Teorik - İlmi, İktisadi, Siyasi, Sosyal ve Dini” değerler şeklinde yedi kategoriye ayırarak incelemiştir. Schwartz (1992) ise; değerlerin farklı türleri ile ilgili yaptığı çalışmada kapsamlı bir sınıflandırma oluşturmuştur. Schwartz 56 değeri güdüselleştiren 11 farklı türe ayırmıştır. Bunları da; güç (power), başarı (achievement), hazcılık (hedonism), uyarım (stimulation), öz denetim (self direction), evrensellik (universalism), iyilikseverlik (benevolence), geleneksellik (tradition), uyum (conformity), güvenlik (security), manevilik (spirituality) şeklinde sıralamıştır.

Değerler bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını etkileyebilir ve onlardan etkilenebilir. Başka bir ifadeyle, değerlerle, duygu, düşünce ve davranış arasındaki ilişkinin karşılıklı olduğu söylenebilir. Eğitim sürecinde öğrencinin bilişsel düzeyini artırmaya çalışmanın yanında duygu, düşünce ve davranışlarına hitap edebilmek, onları da olumlu yönde geliştirebilmek hedeflenir. Bu nedenle, değerler eğitimi öğrencilerin duygu, davranış ve düşüncelerini etkileyebilmede, değiştirebilmede, doğuştan var olan insani özellikleri ortaya çıkarabilmede önemli ve kritik bir rolde bulunmaktadır. Alan yazın incelendiğinde de araştırmacılar tarafından değerler eğitiminin önemine dikkat çekildiği görülmektedir. Örneğin, Lovat’a (2009) göre, kişisel ve sosyal değerlere dayanarak yapılandırılan öğrenme ve öğretme süreci ile kaliteli bir eğitim sağlanabilir.

Toplum hayatını şekillendiren en büyük etkenlerden biri olan değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması gerekmektedir. İnsanlar belirli değerlere sahip olarak doğmazlar, dolayısıyla değerlerin aktarımı hayatın içinde planlanarak veya planlanmadan farklı şekillerde gerçekleşir (Yeşil ve Aydın, 2007). Bu nedenlerle, değerlere doğrudan veya dolaylı olarak eğitimin içinde, hazırlanan programlarla açık veya kapalı bir şekilde yer verilmiştir (Akbaba Altun, 2003).

Değerlerin öğretimi ile ilgili günümüze kadar birçok farklı yaklaşım kullanılmıştır. Bu yaklaşımların bazıları değerlerin doğrudan öğretimine yönelirken, bazıları da akıl yürütme sorgulama ve yansıtıcı düşünme süreçlerine ağırlık vererek değerlerin düşünme ve karar verme süreci olarak kazanımına yöneliktir (Aladağ, 2009, s. 21). Değerler eğitiminin tarihi incelendiğinde değerlerin eğitim öğretim bir parçası olması gerektiği düşüncesinde fikir birliği olduğu görülmektedir. Bu nedenle değerlerin kazandırılmasında eğitim sistemine ve süreçte uygulayıcı konumundaki okullara önemli görevler düşmektedir (Aladağ, 2012).

Değerler eğitimi evde başlayıp okulda devam eden bir süreçtir. Bu nedenle aile ve öğretmenlerin özellikleri, model olarak öğrenmenin gerçekleştiği çocukluk çağında büyük önem taşır. Fakat günümüzde; çalışan annelerin çocuklarının erken yaşta aileden uzak kalmasının ve bu çocukların kreşte ya da bakıcıyla daha çok zaman geçirmesinin, medyanın bireyler üzerindeki etkisinin artmasının, internet ve bilgisayar kullanımının yaygınlaşmasının, değerlerin kazanımı sürecini üzerinde etkisinin olduğu söylenebilir. Bu nedenle, teknolojinin kullanımının yaygınlaştığı, birçok alanda değişim ve dönüşümün yaşandığı günümüzde değerler eğitiminin öneminin daha da arttığı ifade edilebilir.

Yurt dışındaki çalışmalar incelendiğinde, Türkiye’ye kıyasla bu alanda daha çok çalışma olduğu ve bu çalışmalarda değerler eğitimi yerine, karakter eğitimi kavramının kullanıldığı görülmektedir. Karakter eğitimi özellikle ABD’de birçok okulda uygulanmaktadır. Örneğin, UNESCO tarafından desteklenen yaşayan değerler eğitimi programı (Living Values Education Programme) kapsamlı şekilde hazırlanan değerler eğitimi uygulamalarından biridir. Bu program barış, sevgi, saygı, işbirliği, mutluluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, sorumluluk, saflik, hoşgörü, özgürlük, birlik için yaşam değerleri etkinliklerini içermektedir. Program; Asya, Amerika, Avrupa ve Afrika kıtalarında 60’dan fazla ülkede uygulanmıştır. Hazırlanan programda 3-7 yaş ve 8-14 yaş çocukları için kitaplar ve öğretmenler için kılavuzlar hazırlanmıştır. Bu programın uygulandığı birçok ülkedeki eğitimciler öğrencilerin olumlu sosyal beceriler kazandıklarını aktarmıştır (UNESCO, Living Values Education, 2005).

Değerler eğitimi konusunda yapılan başka araştırmalarda da benzer, olumlu sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir. Örneğin, Karma ve Kahil (2005) değerler eğitimi uygulanmasından sonra ilköğretim 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin algı, tutum ve davranışlarından belirgin farklar olduğunu ifade etmiştir. Bulach (2002) ise, karakter eğitimi programı başarılı olursa; öğrenciler daha sempatik, toleranslı, kibar, merhametli, affediciler vb. olacağı için, zorbalık davranışları ve şiddet olaylarının azalacağını belirtmiştir.

Türkiye’de yapılan birçok araştırmada elde edilen veriler değerler eğitimi uygulamalarının olumlu sonuç verdiğini göstermektedir. Dilmaç (1999) ve Keskinoglu (2008) insani değerler eğitimi programının öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyinde anlamlı değişimler oluşturduğunu belirtmektedir. Aladağ (2009) değer öğretimi programının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma ve gösterme düzeylerini etkilediğini ve programın olumlu etkisinin olduğunu; Öğretici de (2011) duyarlılık ve sorumluluk değerlerine yönelik uygulanan sınıf içi etkinliklerin, bu değerlerin farkındalığını artırdığını ifade etmektedir. Aydın (2003) ise, ilkokul mezunu ve üniversite son sınıfta okuyan iki farklı grup üzerinde yaptığı araştırmada; 18-22 yaş kategorisinin genel olarak, sosyal düzene yönelik değerlere daha fazla önem verdiği sonucuna ulaşmıştır.

Neslitürk (2013) anasınıfına devam eden çocukların annelerine verilen değerler eğitiminin çocukların sosyal becerilerini, Öztürk Samur (2011) ise uygulanan değerler eğitimi programının çocukların sosyal duygusal gelişimlerini olumlu yönde desteklediğini belirtmektedir. Balcı (2008) ya göre değerler eğitimi programı uygulamaları öğrencilerin değerleri gerçekleştirme düzeyinde farklılığa, Kunduroğlu (2010) ve Demirhan İşcan’a (2007) göre davranışları üzerinde olumlu etkiye neden olmaktadır. Izgar (2013) değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarını değiştirdiğini, Uzunkol (2014) öğrencilerin özsayıgı düzeylerini artırmada etkili olmadığını, fakat sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeyleri üzerinde olumlu etkisinin olduğunu, Özdaş (2013) değerlerin kazandırılma düzeyi ile istenmeyen öğrenci davranışlarının görülme sıklığı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, araştırmalar değerler eğitimi uygulamalarının sadece ilk ve ortaokul düzeyinde değil lise düzeyinde de etkili olduğunu da göstermektedir. Örneğin, Dilmaç (2007) öğrencilere uygulanan insani değerler eğitimi programının etkili olduğunu, Ergün (2013) ise değerler eğitimi programının öğrencilerin öz düzenleme stratejilerinin gelişimine olumlu etkisinin olduğunu belirtmektedir.

Yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmaların sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilerin davranışlarını olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Son yıllarda, değerler eğitiminin eğitim bilimlerinde ve sosyal bilimlerde önemli bir araştırma konusu olduğu ve bu konuda yapılan çalışmaların arttığı görülmektedir. Fakat Türkiye’de uygulanan değerler eğitimi faaliyetlerinin sonuçlarının genel olarak değerlendirildiği bir çalışma bulunmamaktadır. Bu araştırmanın temel amacı, meta analiz yöntemi

ile Türkiye’de değerler eğitimi uygulamalarının öğrenciler üzerindeki etkisinin genel değerlendirmesini yapmak; elde edilen verileri eğitimcilerin, politikacıların ve araştırmacıların yararlanması için sunmaktır.

Araştırma Soruları

Bu çalışmada, Türkiye’de değerler eğitimi uygulamalarının öğrenciler üzerinde olumlu etkisinin olup olmadığı meta analiz yöntemi ile araştırılmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda verilen sorulara yanıt aranmıştır.

- 1) Türkiye’de verilen değerler eğitiminin öğrencilere kazandırılması istenilen olumlu özellikler üzerinde bir etkisi var mıdır?
- 2) Kazandırılması istenilen olumlu özellikler öğretim kademesine göre farklılaşma göstermekte midir?
 - a) İlkokullarda, kazandırılması istenilen olumlu özellikler bakımından farklılaşma var mıdır?
 - b) Ortaokullarda, kazandırılması istenilen olumlu özellikler bakımından farklılaşma var mıdır?
 - c) Liselerde, kazandırılması istenilen olumlu özellikler bakımından farklılaşma var mıdır?

Yöntem

Araştırmada, belirli bir konuda yapılmış birden çok çalışmadan elde edilen sonuçları birleştirmek, yeniden yorumlamak ve araştırma bulgularından genel bir sonuç elde etmek için yapılan istatistikî analiz şeklinde adlandırılan (J. H. Abramson ve Z. H. Abramson, 2001; Dinçer, 2014) meta analiz yöntemi kullanılmıştır. 1980’li yılların ortasından itibaren artan meta analiz çalışmaları; sağlık, eğitim, psikoloji, kriminoloji, ekoloji gibi birçok araştırma alanında kullanılmaktadır (Borenstein vd., 2013).

Meta analiz çalışmalarının basamakları; “Araştırma probleminin belirlenmesi, Literatürün taranması ve verilerin toplanması, Çalışmaların kodlanması, Analizde kullanılacak istatistiksel yöntemin belirlenmesi, Meta analizin yapılması, Bulguların değerlendirilip tartışılması” olarak belirlenmiştir (Dinçer, 2014; Shelby ve Vaske, 2008, s. 99).

Meta analize dahil edilen çalışmalar bazı ölçütlere göre belirlenmektedir. Bu çalışmada, araştırmalar şu ölçütlere göre seçilmiştir:

- Araştırmanın Türkiye’de yapılmış olması.
- Yüksek lisans veya doktora tezi olması.
- İlkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin algılarını içermesi.
- Araştırmada; örneklem sayısı, aritmetik ortalama, standart sapma, deney ve kontrol grubu son test sonuçları gibi sayısal verilerin bulunması.
- Deneysel bir çalışma olması.
- Araştırmanın 1995- 2015 yılları arasında yapılmış olması.

Veri Toplama

Araştırmada konu ile ilgili makale, sempozyum, kongre vb. çalışmalara yer verilmemiştir. Araştırma Türkiye’de yapılan tezlerle sınırlı tutulmuştur. Araştırma sorularına cevap verebilmek için konu ile ilişkili tezler, YÖK Tez merkezi veri tabanında taranmıştır. YÖK veri tabanı ilk olarak 27 Şubat 2015 tarihinde, sonra 12 Mart 2015 tarihinde taranmış ve gerekli kontroller yapılmıştır. Tezler “değerler eğitimi”, “değerler eğitiminin etkisi”, “değerler eğitimi uygulamaları” anahtar kelimeleri kullanılarak taranmıştır. Bu tarama sonucunda değerler eğitimi konusunda yapılmış 55 tane yüksek lisans ve doktora tezi bulunmuştur. Bulunan çalışmalar, değerler eğitimi kazandırılmak istenen olumlu özellikler açısından inceleyen Türkiye’de yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri ile sınırlandırılmıştır. Ulaşılan 24 tez içerisinde deneysel çalışmalara odaklanılarak özellikle ön test, son test uygulanan ve gruplar arasında karşılaştırma yapılan, ortalama, standart sapma ve deneyle kontrol gruplarındaki sayılara ulaşılan 7 tezdeki, 21 deneysel çalışma araştırmada kullanılmak için seçilmiştir. Araştırmada yararlanılan tezlerin 2’si yüksek lisans, 5’i doktora tezidir. Yararlanılan tezlerde örneklem grubunu, anasınıfı da dâhil olmak üzere ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada, elde edilen veriler Meta Win 2.1 ve Comprehensive Meta Analysis (CMA) istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Verilerin Analizi

Meta analiz çalışmalarının basamakları takip edilerek Türkiye’de değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilere kazandırılmak istenen özellikler üzerinde etkisinin incelendiği 17 deneysel çalışma meta analiz yöntemiyle birleştirilmiştir. Bu çalışmada etki büyüklüğü değerlerinin hesaplanmasında “Hedges g” kulla-

nılmıştır. İstatistiklerin değerlendirilmesinde ise, 0,05 p anlamlılık düzeyi seçilmiştir. Çalışmaların etki düzeyi sınıflandırılırken Hedges g ve Cohen’s d için kabul edilen değerler kullanılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre; “ $-0,15 \leq \text{etki katsayısı (g ya da d)} < 0,15$ önemsiz düzeyde, $0,15 \leq \text{etki katsayısı (g ya da d)} < 0,40$ küçük düzeyde, $0,40 \leq \text{etki katsayısı (g ya da d)} < 0,75$ orta düzeyde, $0,75 \leq \text{etki katsayısı (g ya da d)} < 1,10$ geniş düzeyde, $1,10 \leq \text{etki katsayısı (g ya da d)} < 1,45$ çok geniş düzeyde, $1,45 \leq \text{etki katsayısı (g ya da d)}$ mükemmel düzeyde olarak ifade edilmektedir (Dinçer, 2014, s. 33).

Çalışmada genel etkiyi hesaplamının yanında ayrıca, heterojenlik testi de yapılmıştır. Heterojenlik testi sonucunda elde edilen p değeri 0,05’ten küçük ya da Q değeri X^2 tablosunda df değerine karşılık gelen değerden büyük ise analize dahil edilen bireysel çalışmalar sonucunda meta-analiz uygulamasının heterojen yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda analizin rastgele etkiler modeli altında yapılması gerekir (Dinçer, 2014, s. 47).

Bulgular

Araştırmada, heterojenlik analizleri Meta Win 2.1 programı ile gerçekleştirilmiştir. Analizlerin yapılması için gereken istatistiki verilerin uygun olmaması nedeniyle çalışmaların etki yönü analizinde yer verilen Ergün’e (2013) ait dört deneysel çalışmaya yer verilmemiş ve analizler 17 deneysel çalışma ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan heterojenlik analizi sonucunda elde edilen veriler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Heterojenlik Analiz Sonuçları

Heterojenlik	df	Ortalama Etki Büyüklüğü	95 % CI	X^2
Q 213,6651	16	E++ 1,1848	1,0102 - 1,3594	26,296

Tablo 1’deki veriler incelendiğinde, df= 16 serbestlik derecesinde, p değerinin (0,00) 0,05’den küçük, Q değerinin (213,6651) X^2 tablosunda df değerine karşılık gelen değerden büyük olduğu dolayısıyla da heterojen yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle genel etki analizi rastgele etkiler modeline göre hesaplanmıştır. Elde edilen veriler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Rastgele Etkiler Modeline Göre Analiz Sonuçları

Heterojenlik	Df	Ortalama Etki Büyüklüğü	95 % CI	X^2
Q27,7154	16	E++ 2,0258	1,3642 -2,6874	26,296

Tablo 2’deki veriler incelendiğinde 17 çalışmadan elde edilen $df=16$ serbestlik derecesiyle %95’lik güven aralığının üst sınırı 2,6874 ve alt sınırı 1,3642 ile ortalama etki büyüklüğünün değerler eğitimi uygulamaları lehine ve ($E++=2,0258$) pozitif olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle, yapılan deneysel *çalışmalarda* kontrol ve deney grupları ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu, değerler eğitimi uygulamalarının *öğrencilere* olumlu özellikler kazandırmada etkili olduğu söylenebilir. Bulunan etki büyüklüğüne bakıldığında ($E++=2,02$), etki katsayısı ≥ 1.45 olduğu için mükemmel düzeyde olarak (Dinçer, 2014, s. 33) belirlenmiştir.

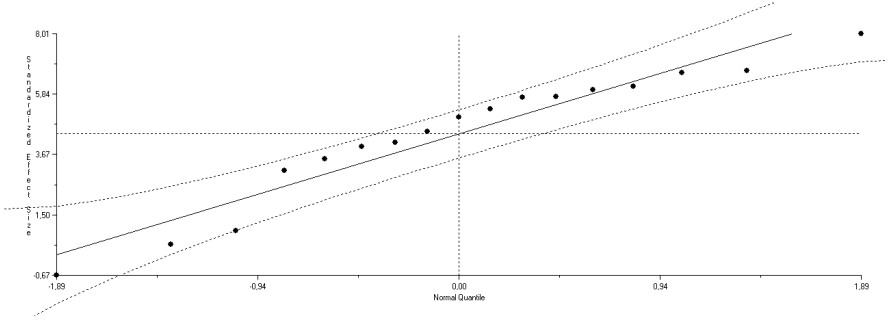
Araştırmada ayrıca, Comprehensive Meta Analysis (CMA) programından yararlanılarak analizler yapılmıştır. Kullanılan programlar arasındaki farklılıklar nedeniyle, CMA analizlerine Ergün’e ait 4 çalışma da eklenebilmiştir. Böylece Şekil 1’de görülen analizler 21 deneysel çalışmayla gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar inceleme kolaylığı sağlamak adına, yazar adlarına göre sıralanmıştır. *Çalışmalara ait etki katsayıları, varyanslar, z ve p değerleri, çalışma ağırlıkları Şekil 1’de verilmiştir.*

Model	Study name	Statistic for each study						Hedger's g and %95 C?					Weight (random)		
		Hedge's g	Standard error	Variance	Lower Limit	Upper limit	Z-Value	p-Value	-4,00	-2,00	0,00	2,00	4,00	Relative Weight	
	Uzunludk 1	-0,163	0,242	0,059	-0,637	0,311	-0,673	0,501						5,43	
	Uzunludk 2	0,108	0,242	0,058	-0,366	0,582	0,447	0,655						5,43	
	Uzunludk 3	0,900	0,254	0,064	0,402	1,367	3,546	0,000						5,41	
	Uzunludk 4	0,228	0,242	0,069	-0,247	0,703	0,938	0,347						5,43	
	Uzunludk 5	1,192	0,263	0,069	0,578	1,707	4,540	0,000						5,40	
	Aladağ 1	1,851	0,319	0,102	1,226	2,477	5,801	0,000						5,31	
	Aladağ 2	1,663	0,310	0,096	1,066	2,289	5,371	0,000						5,32	
	Aladağ 3	1,202	0,290	0,084	0,634	1,789	4,150	0,000						5,36	
	Izgar 1	5,698	0,708	0,502	4,309	7,086	8,043	0,000						4,42	
	Dilmaç (d) 1	3,057	0,535	0,296	2,049	4,145	5,790	0,000							4,86
	Dilmaç (d) 2	1,657	0,416	0,173	0,860	2,481	4,028	0,000						5,12	
	Dilmaç (d) 3	4,814	0,716	0,512	3,411	6,217	6,725	0,000							4,40
	Dilmaç (d) 4	3,445	0,569	0,324	2,329	4,560	6,052	0,000							4,77
	Dilmaç (d) 5	3,624	0,588	0,345	2,473	4,776	6,168	0,000							4,73
	Dilmaç (d) 6	4,634	0,696	0,484	3,270	5,988	6,660	0,000							4,45
	Öztürk Samur 1	0,988	0,314	0,099	0,372	1,604	3,143	0,002						5,32	
	Dilmaç (y)1	2,064	0,407	0,165	1,257	2,861	5,075	0,000						5,14	
	Ergün 1	11,295	1,747	3,053	7,641	14,690	6,448	0,000						2,13	
	Ergün 2	11,919	1,843	3,397	8,307	15,532	6,457	0,000						1,99	
	Ergün 3	1,712	0,485	0,295	0,762	2,662	3,533	0,000						4,97	
	Ergün 4	3,146	0,627	0,393	1,917	4,375	5,017	0,000							4,63
	Random	2,482	0,324	0,105	1,845	3,117	7,656	0,000							

Şekil 1: Çalışmaların Etki Yönünü Gösteren Analiz Diyagramı

Şekil 1 incelendiğinde verilerin ağırlıklarının genelde benzer olduğu yani genel etkiye katkılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca rastgele etkiler modeline göre hesaplanan genel etkinin deney grubu, yani değerler eğitimi uygulamaları lehine olduğu söylenebilir. Hedges g'sine göre hesaplanan etki katsayıları -0,16 ile 5,69 arasında olan bu çalışmaların genel etki katsayısı 2,48

olarak hesaplanmıştır. Genel etki katsayısı 1,45’den büyük olduğu için etkinin mükemmel düzeyde olduğu ifade edilebilir. Aşağıdaki Şekil 2’de verilere ait normal dağılım grafiği görülmektedir.

Şekil 2: Normal Dağılım Grafiği

Şekil 2’deki grafikte verilerin dağılımı normal dağılıma yaklaştıkça $X=Y$ doğrusuna yaklaşırlar. Şekil 1’deki grafikte, etki büyüklüğü ve veri kümesinden elde edilen dağılımın $X=Y$ doğrusuna yaklaştığı, başka bir ifadeyle normal dağılıma olan benzerliği görülmektedir. Normal dağılımın elde edilmesi ise, söz konusu veri dağılımındaki etki büyüklüklerinin, toplam etki büyüklüğü hesaplamasında kullanılmaya uygun olduğunu göstermektedir.

Araştırmada, öğrencilerin bulunduğu okul kademesinin kazandırılmak istenen olumlu özelliklere göre nasıl değişim gösterdiğini tespit etmek için genel etki okul kademelerine göre de yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen veriler Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3: Okul Kademelerine Göre Heterojenlik Testi Analiz Sonuçları

Heterojenlik	df	Ortalama Etki Büyüklüğü	95 % CI	X^2
İlkokul Q 36, 4453	6	E++ 0,5814	0,3305 - 0,8322	12,5927
Ortaokul Q 34, 4226	3	E++ 1,7949	1,2447 – 2,3450	7,8154
Lise Q 22, 7940	5	E++ 3,1549	2,5618 – 3,7480	11,0706

Her kademe için yapılan heterojenlik testi sonucunda elde edilen p değerinin (0,00) 0,05’ten küçük ve Q değerinin X^2 tablosunda df değerine karşılık gelen değerden büyük olması sonucunda meta-analiz uygulamasının heterojen yapıda olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle analiz rastgele etkiler modeli altında yapılmıştır. Rastgele etkiler modeline göre yapılan analizler sonucunda elde edilen veriler Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4: Rastgele Etkiler Modeline Göre Okul Kademeleri Analiz Sonuçları

Heterojenlik	df	Ortalama Etki Büyüklüğü	95 % CI	X ²
İlkokul Q 7, 1950	6	E++ 0,7154	0,0883 - 1,3425	12,5927
Ortaokul Q 7, 4738	3	E++ 2,4205	0,4569 - 4,3841	7,8154
Lise Q 4, 3765	5	E++ 3,4691	2,1737 - 4,7645	11,0706

Tablo 4 incelendiğinde ortalama etki büyüklüğünün en yüksek değeri lise de (E++=3,4691) aldığı görülmektedir. İlkokul, ortaokul ve liseler için hesaplanan etki katsayılarının pozitif olduğu tespit edilmiştir. Bulunan etki büyüklüğüne bakıldığında, ortaokul (2,42) ve liseler (3,46) için hesaplanan etki katsayısı ≥ 1.45 olduğu için mükemmel düzeyde, ilkokullar içinse (0,71) orta düzeyde belirlenmiştir.

Tartışma ve Öneriler

Türkiye’de değerler eğitimi konusundaki araştırmalar genel olarak incelendiğinde çeşitli derslerde (sosyal bilgiler, hayat bilgisi, fen bilgisi vb.) değerler eğitimi programının etkililiğini (Balcı, 2008; Demirhan İşcan, 2007; Keskin, 2008; Kunduroğlu, 2010; Öğretici, 2011) ve değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşlerini (Ateş, 2013; Başcı, 2012; Baysal, 2013; Berkant ve diğerleri, 2014; Can, 2008; Erkuş, 2012; Özdaş, 2013) inceleyen araştırmalara rastlanılmaktadır. Fakat, değerler eğitiminin etkisinin incelendiği ve etki katsayısı hesaplandığı araştırmaların az olması meta analiz çalışmasını yapmayı zorlaştırmıştır. Araştırmaların genelde tezlerde yer alması nedeniyle, bu çalışma gerekli olan istatistiki verilerin bulunduğu tezlerle sınırlandırılmıştır. Bunun da, araştırmanın önemli bir sınırlılığı olduğu düşünülebilir.

Araştırmada, elde edilen ortalama etki büyüklüğü (E++=2,0258), değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilere kazandırılmak istenen olumlu özellikler üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, Türkiye’de yapılan diğer araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Aladağ (2009), Balcı (2008), Demirhan İşcan (2007), Dilmaç (1999), Dilmaç (2007), Ergün (2013), Izgar (2013), Keskin (2008), Kunduroğlu (2010), Neslitürk (2013), Öğretici (2011), Özdeş (2013), Öztürk Samur (2011), Uzunkol (2014) gibi birçok araştırmacı yaptıkları çalışmada, değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilere kazandırılmak istenen özellikler üzerinde olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Türkiye’de değerler eğitimi uygulamalarının genelde okul öncesi ve ilkokul düzeyinde yapıldığı ve bu kademedeki öğrenciler üzerinde yapılan çalışma-

ların daha etkili olacağı yönünde genel bir kanının olduğu söylenebilir. Fakat yapılan meta analiz çalışmasında, değerler eğitimi uygulamalarının ilkökulda E++ 0,7154, ortaokulda E++ 2,4205, lisede E++ 3,4691 etki büyüklüğüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre; değerler eğitiminin etkisinin lise ve ortaokulda mükemmel düzeyde, ilkökulda orta düzeyde olduğu görülmektedir. Elde edilen sonuçlardan hareketle, özellikle ergen ve genç olarak nitelendirilen gruplar üzerinde yapılacak değerler eğitimi çalışmalarından daha olumlu sonuçlar alınacağı, bu nedenle de bu gruplardaki çalışmaların artırılması gerektiği söylenebilir.

Ülkemizde değerler eğitimi konusunda yapılmış geniş çaptaki araştırmalara rastlanmamış olsa da, diğer ülkelerde değerlerin ülkenin siyasi yapısını, eğitim sistemini, iş verimliliğini ve sosyal refahını etkilediğine dikkat çeken araştırmalar bulunmaktadır (Tatto ve diğerleri, 2001). Aydın, (2003) gençlik ve değerler arasındaki ilişkinin çift yönlü olduğuna dikkat çekmektedir. Aydın’a göre; gençlik döneminde kimlik ve kişiliğin oluşumunda, dünyaya bakış ve problem çözme tarzının şekillenmesinde değerler önemli rol oynarken, gençlik de, değerlerin algılanmasında ve toplumda yeniden şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. Özetle; gençlere verilecek değerler eğitiminin sadece onları değil geleceğimizi de birçok yönden olumlu yönde etkileyeceğinin bilincinde olmak gerektiği söylenebilir.

Fakat yapılacak değerler eğitimi çalışmalarında ve gençlere yönelik hazırlanacak programlarda içeriğin ve niteliğin önemli olduğu da unutulmamalıdır. Çünkü, araştırmacılar değer eğitiminin, okullarda çeşitli programlar aracılığıyla doğru bir şekilde verilmesi gerektiğini (Yel ve Aladağ, 2009, s. 119) vurgulamakta ve değerlere yönelik verilen eğitiminin yanlış ve sistemsiz yapılması halinde bireylerde mutsuzluk ve sorun kaynağı olabileceğine (Berkant ve diğerleri, 2014) dikkat çekmektedir. Değerler eğitiminin ailede başladığı düşünüldüğünde, yapılacak eğitimlerin sadece okulla ve öğrenciyle sınırlı olmaması gerektiği de unutulmamalıdır.

Davranışların arkasında tek türden bir değer bulunmuyor olması ve insan eylemlerinin mekanizmasının bilinenden daha karmaşık olması (Güngör, 1998) değerlerin tespitini ve değerler eğitimi güçleştirmektedir. Bu nedenle, değerler eğitimi konusunda eğitimciler ve araştırmacılar tarafından farklı araştırma yöntemleri kullanılarak yapılacak yeni araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, verilecek değerler eğitimin içeriği ve şekli, öğretim yöntemi, öğrencinin bulunduğu eğitim kademesi gibi değişkenler arasındaki ilişkilerin tespit edilebileceği daha ayrıntılı çalışmaların yapılmasına gereksinim olduğu da söylenebilir.

Kaynakça

- Abramson, J. H., Abramson, Z. H. (2001). *Making Sense Of Data: A Self Instructional Manual On The interpretation Of Epidemiological data*. New York: Oxford University Press.
- Akbaba-Altun, S. (2003). Eğitim Yönetimi ve Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, İstanbul: EDAM. C. 1 (81), 7-18.
- * Aladağ, S. (2009). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aladağ, S. (2012). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Bilişsel Düzeyde Kazanmalarına Etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16 (1), 123-146.
- Ateş, F. (2013). İlkokul Ve Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Çalışma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 121-144.
- Balcı, N. (2008). İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Etkililiği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Başcı, Z. (2012). Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baysal, N. (2013). Ortaokul Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Yönüyle Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Berkant, H. G. ve Efendioğlu, A., Sürmeli, Z. (2014). Değerler Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *Turkish Studies*, 9 (5), 427-440.
- Borenstein, M., Hedges, L. V., Higgins, J. P. T., Rothstein, H. R. (2013). *Mete-Analyze Giriş*. Çeviren: Dinçer, S., Anı Yayıncılık, Ankara.
- Bulach, C. R. (2002). Implementing A Character Education Curriculum and Assessing It's Impact On Student Behaviour. *The Clearing House*, November/December 76 (2), 79-83.
- Can, Ö. (2008). Dördüncü Ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Demirhan, İ. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- * Dılmaç, B. (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi Ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- * Dılmaç, B. (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dinçer, S. (2014). *Eğitim Bilimlerinde Uygulamalı Meta-Analiz*, Pegem Akademi.
- * Ergün, S. (2013). *Ergenlere Verilen Değerler Eğitiminin Öz Düzenleme Stratejileri Üzerindeki Etkisinin Sınanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erkuş, S. (2012). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. Profesörlük Tezi, Ötüken Yayınları, 7 Nisan 2015 tarihinde www.m.friendfeed-media.com sayfasından erişilmiştir.
- * İzgar, G. (2013). *İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum ve Davranışlarına Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karma, E. H. ve Kahil, R. (2005). Theeffect Of “Living Values: An Educational Program” On Behavior Sattitudes Of Elementary Students İn A Private School İn Lebanon. *Early Childhood Educational Journal*, 33,81-90.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Keskinoğlu, M. Ş. (2008). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Mesnevi Temelli Değerler Eğitimi Programının Ahlaki Olgunluğa ve Saldırganlık Eğilimine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kunduroğlu, T. (2010). *4. Sınıf Fen Teknoloji Dersi Öğretim Programıyla Bütünleştirilmiş Değerler Eğitimi Programının Etkililiğinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerin Değerler Yönelimi ve Schwartz Değer Kuramı, *Türk Psikoloji Dergisi*, 15 (45), 59-76.
- Lovat, T. (2009). Values Education and Quality Teaching: Two Sides of the Learning Coin. In T. Lovat and R. Toomey (Eds.). *Values Education And Quality Teaching: The double Helix Effect*, New York: Springer, 1-12.
- Neslitürk, S. (2013). *Anne Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öğretici, B. (2011). İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitime Yönelik Uygulamaların Etkililiğinin Araştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim Ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Özdaş, F. (2013). *Okullarda Değerler Eğitimi Ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- * Öztürk Samur, A. (2011). *Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals In The Content and Structure Of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests In 20 Countries. *Advances In Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.
- Shelby, L. Ve Vaske, J. J. (2008). Understanding Meta-Analysis: A Review Of The Methodological Literature. *Leisure Sciences*, 30, 96-110.
- Şişman, M. (2002). *Örgütler ve Kültürler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tatto, M., Tapia, M., Varela, A., ve Rodriguez, M. (2001). Examining Mesico's Values Education In A Globally Dynamic Contest. *Journal of Moral Education*, 30 (2), 173-198.
- UNESCO (2005). *Living Values Education*, 7 Nisan 2015 tarihinde www.living-values.net sayfasından erişilmiştir.
- * Uzunkol, E. (2014). *Hayat Bilgisi Öğretiminde Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Özsaygı Düzeyleri, Sosyal Problem Çözme Becerileri ve Empati Düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yel, S., Aladağ, E. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yeşil, R., Aydın, D. (2007). Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem ve Zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (2), 65-84.

The Effect of Values Education Practices on Positive Characteristics Desired for Students Gaining in Turkey

Öznur TULUNAY ATEŞ*

Abstract

In this study, an answer is sought to this question: “Is there any effect of the practices of values education on the positive characteristics that is desired for students gaining? If yes, in which way is this effect?” In the present research, initially, a pool of 55 master’s and PhD theses on the values education, was established. 21 experimental studies within 7 theses with a calculable effect size, were included in the meta analysis. As a result of the analysis carried out, favorable results are attained through values education practices in Turkey, and it is found that the values education has statistically a significant effect on the positive characteristics desired for students to gain and this effect of values education is significantly high in secondary schools and high schools, whereas it is at a moderate level in primary schools.

Keywords: Values education, Meta analysis, Positive characteristics

* Assist. Prof., Department of Educational Sciences, Faculty of Education, Mehmet Akif Ersoy University.
E-mail: otates@mehmetakif.edu.tr

Introduction

Value can be defined as “the degree of importance or superiority recognized mentally, ethically, socially or aesthetically towards an object, entity or activity in general” (Öncül, 2000, p. 281). Values are included directly or indirectly in programs prepared for education (Akbaba Altun, 2003). Values education has a significant and critical role in affecting and changing students’ emotions, behaviors and thoughts and in revealing their innate human characteristics. Therefore, values education has been emphasized in the field literature.

Analyzing results of studies conducted domestically and abroad in terms of values education, it can be said that values education applications affect students’ behaviors positively. In recent years, values education has become a significant topic of research, and number of studies on this subject has increased. However, there are no studies in Turkey in which results of values education activities are evaluated in general. The main objective of this study is to make an overall assessment of the impact of values education applications in Turkey on students and to provide obtained data for the benefit of educators, policy-makers and researchers.

Research Questions

In this study, through meta-analysis method values education applications in Turkey were analyzed to determine whether they have positive effect on students or not. Along with this purpose, answers to the following questions were sought.

- 3) Does the values education provided in Turkey have any positive effects on students’ attributes?
- 4) Do positive features to be provided vary according to educational level?
- d) Are there any variances in terms of providing desired positive attributes in primary schools?
- e) Are there any variances in terms of providing desired positive attributes in secondary schools?
- f) Are there any variances in terms of providing desired positive attributes in high schools?

Method

In the study, meta-analysis method was used, a method called as statistical analysis conducted to combine results obtained from multiple studies on a certain subject, to reinterpret and to obtain a general result from research findings (Abramson and Abramson, 2001; Dinçer, 2014).

Studies to be included in the meta-analysis are determined according to some criteria. In this study, studies were selected based on the following criteria:

- Research being conducted in Turkey.
- Master or doctoral thesis.
- Containing primary, secondary and high school students' perceptions.
- Having numerical data such as sample size, arithmetical mean, standard deviation, and experiment and control group posttest results in the study.
- Experimental studies.
- The study being conducted between 1995 and 2015.

Collecting Data

In the study, studies such as symposium, article, congress etc. over subject matter were not included. This study was limited to dissertations prepared in Turkey. To answer research questions, dissertations on this subject were searched in YÖK Thesis central database. YÖK database was scanned on February 27, 2015 and checked for a second time on March 12, 2015. Dissertations were scanned using keywords such as “values education”, “effect of values education”, “values education practices”. As a result of this scan, 55 dissertations conducted on the subject of values education were found. The dissertations which were founded were limited to experimental studies which analyzed values education in terms of positive attributes to be provided and which contained necessary numerical data. Thus, a total of 21 experimental studies in 7 dissertations, 2 of which were master's thesis and 5 of which were doctoral dissertation were selected for use in the study. Sample group from these studies consisted of students in primary, secondary and high school level including kindergarten. In the study, collected data was analysed using Meta Win 2.1 and Comprehensive Meta Analysis (CMA) statistics software.

Data Analysis

Following the steps of meta-analysis studies, 17 experimental studies, in which the effect of values education applications in Turkey on attributes to be provided to students was analyzed, were combined with the meta-analysis method. In this study, “Hedges g” was used in calculation of effect size values. For evaluation of statistics, however, 0.05 p significance level was chosen. In addition to calculating the overall effect in the study, heterogeneity test was also carried out.

Findings

Since statistical data required for analyses were not appropriate, four experimental studies by Ergün (2013) were not included among effect direction analysis of studies, and analyses were carried out with 17 experimental studies. Analyzing data obtained as a result of heterogeneity analysis applied, it was understood that $Q_{total} = 213.6651$ and df heterogeneity test results, $df = 16$ degree of freedom, P value was less than 0.05 (0.00) and Q value was greater than the value corresponding to df value in X^2 table, thus in heterogeneous structure. Therefore, general effect analysis was calculated according to random effects model. As a result of random effects model applied, it was determined that average effect size with upper limit 2.6874 and lower limit 1.3642 of 95% reliability range with $df = 16$ degree of freedom obtained from 17 studies was in favor of values education applications and ($E++ = 2.0258$) positive. In other words, it can be said that there is a significant difference between mean values of control and experiment groups and values education applications are effective in providing positive attributes to students. Considering the found effect size ($E++ = 2.02$), effect size was determined as perfect level since it was ≥ 1.45 (Dinçer, 2014, p. 33).

When analyses were repeated with CMA, 4 more studies were also added. Thus, analyses were conducted with 21 experimental studies. Analyzing effect coefficients, variances, z and p values, study weights related to studies, data weights are found similar in general, namely their contributions to general effect are closer. In addition, it can be said that general effect calculated according to random effects model is in favor of experimental group, namely, in favor of values education applications. General effect coefficient of these studies, effect coefficients of which were between -0.16 and 5.69 calculated based on Hedges g, was calculated as 2.48. Since general effect coefficient was greater than 1.45,

it can be said that this effect is at perfect level. Besides, when normal distribution graph related to data was analyzed, it was observed that that distribution obtained from effect size and data set was closer to $X=Y$ line, in other words, its similarity to normal distribution. Obtaining normal distribution indicates that effect sizes in data distribution in question are suitable for use in calculating total effect size.

In the study, general effect was also applied according to school level with a view to determine how students' school level varies according to positive attributes to be provided to students. Analysing data obtained because of analyses conducted based on random effects model, it was observed that the greatest value of mean effect size was obtained in high school ($E++=3.4691$). It was determined that effect coefficients calculated for primary school, secondary school and high schools were positive. Considering the effect size found, it was determined that effect size was at perfect level for secondary school (2.42) and high schools (3.46) since it was calculated as ≥ 1.45 , and at middle level for primary schools (0.71).

Discussion and Recommendations

Analyzing studies conducted on values education in Turkey, there are studies available in which effectiveness of values education program (Demirhan İşcan, 2007; Balcı, 2008; Keskin, 2008; Kunduroğlu, 2010; Öğretici, 2011) and teachers' opinions related to values education (Can, 2008; Başcı, 2012; Erkuş, 2012; Baysal, 2013; Özdaş, 2013; Ateş, 2013; Berkant, Efendioğlu and Sürmeli, 2014) are analyzed in various courses (social sciences, life sciences, science etc.).

In the study, the mean effect size obtained ($E++=2.0258$) shows that values education applications are effective on positive attributes to be provided to students. These results are consistent with research findings from studies conducted in Turkey.

It can be said that values education studies in Turkey are generally conducted at preschool and primary school level, and there is a general opinion that studies conducted on students from these levels may be more effective. However, in the meta-analysis applied, it was concluded that values education applications had effect size of $E++ 0.7154$ in primary school, $E++ 2.4205$ in secondary school and $E++ 3.4691$ in high school. Based on these results; it is seen that effect of values education is at perfect level in high school and secondary school, and

at middle level in primary school. With reference to obtained results, it can be said that values education studies to be conducted on groups especially those specified as adolescents and young will yield more positive outcomes, thus, it is necessary to increase studies on these groups.

Values education to be provided to young people can be said to affect not only these people but also our future in many aspects. However, it should also be noted that content and quality are important in future values education studies and in programs to be prepared towards young people. In addition, since values education starts in family, it can be said that future trainings should not be limited to schools and students.

It makes it difficult to determine values and values education the fact that not a single type of value lies behind behaviors and mechanism of human actions is more complex than what is known (Güngör, 1998). Therefore, there is a need for additional studies to be conducted by educators and researchers using different research methods in terms of values education. Besides, it can be said that it is necessary to conduct more detailed studies in which relationships among variables such as content and the type of values education, training method and the level of education is analyzed.